

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

สมาคมวิชาชีพเกิดจากการรวมตัวของผู้ประกอบการอาชีพใดอาชีพหนึ่ง ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นอาชีพที่ต้องใช้ความรู้ความชำนาญระดับสูง และเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความเป็นวิชาชีพชั้นสูงที่ได้รับการยอมรับจากสังคม สมาคมห้องสมุดเป็นสมาคมวิชาชีพที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนพัฒนาการทางวิชาชีพ ส่งเสริมวิชาการ ส่งเสริมและพัฒนาการอ่าน เพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานทางวิชาการและวิชาชีพทั้งในประเทศและต่างประเทศ ตลอดจนเป็นที่รวมการจัดกิจกรรมวิชาการอย่างกว้างขวาง เพื่อเผยแพร่และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความรู้ทางวิชาการ ความคิดเห็น และประสบการณ์ระหว่างสมาชิก

สมาคมห้องสมุดเป็นสมาคมวิชาชีพของผู้ประกอบการอาชีพบรรณารักษ์ และมักเกิดขึ้นเมื่อกิจการห้องสมุดในประเทศนั้น ๆ ดำเนินมาจนถึงจุดเริ่มต้นของการพัฒนา บรรณารักษ์จะรวมกลุ่มกันเพื่อร่วมมือกันก่อตั้งสมาคมขึ้น การจัดตั้งสมาคมห้องสมุดนั้นมีวัตถุประสงค์ดังนี้ (Chew, 2537 : 66)

1. ดำเนินการและส่งเสริมกฎหมายซึ่งมีผลต่อการจัดบริการห้องสมุด สารนิเทศ และหอจดหมายเหตุ
2. ปรับปรุงสถานะการบริการเกี่ยวกับอาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
3. พัฒนาหรือช่วยเหลือด้านการศึกษาและการอบรม
4. จัดการพัฒนางานวิชาชีพต่อเนื่อง
5. กำหนดโครงสร้างคุณสมบัติ
6. จัดการสื่อสารด้านสิ่งพิมพ์วารสารหรือจดหมายข่าว
7. เสริมสร้างการพัฒนาทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจของประเทศ
8. ส่งเสริมวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
9. ทำงานร่วมกับนักการเมืองในระดับท้องถิ่น ระดับชาติและรัฐบาล
10. ส่งเสริมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องหรือที่มีผลต่อบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย เป็นสมาคมวิชาชีพสมาคมเดียวของผู้ประกอบวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย ก่อตั้งเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2497 มีวัตถุประสงค์สำคัญคือเพื่อส่งเสริมและเผยแพร่วิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ (นิลวรรณ อินทะเคหะ, 2522 : 4-5) ประกอบด้วยสมาชิก 5 ประเภท ได้แก่ สมาชิกสามัญ สมาชิกวิสามัญ สมาชิกกิตติมศักดิ์ สมาชิกอุปการะ และสมาชิกนิติบุคคล

สมาชิกมีสิทธิเป็นสมาชิกของชมรมในสังกัดสมาคมได้ 1 ชมรม โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย และจะได้รับข้อมูล และเข้าร่วมกิจกรรมของสมาคม (สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ, 2539 : 3-4) ในพ.ศ. 2539 มีสมาชิกทั้งหมดจำนวน 885 คน เป็นสมาชิกสามัญ จำนวน 859 คน สมาชิกนิติบุคคล จำนวน 20 ราย และสมาชิกวิสามัญ จำนวน 6 คน (สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ, 2540)

นับตั้งแต่การก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2497 เป็นต้นมา สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ได้จัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อส่งเสริมและพัฒนาผู้ประกอบการอาชีพบรรณารักษ์ ส่งเสริมการบริการห้องสมุดและการกระตุ้นให้บรรณารักษ์กระตือรือร้นในการจัดกิจกรรมห้องสมุด กิจกรรมต่าง ๆ ที่สมาคมจัดมีดังต่อไปนี้คือ (อุทัย ทุตริยะโพธิ์, 2537: 90-100 ; สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ, 2537 : 24-26)

1. การประชุมและการอบรม
2. การจัดพิมพ์และเผยแพร่
3. การประชาสัมพันธ์
4. การหาทุน
5. การนิเทศห้องสมุด
6. การวิจัย
7. มาตรฐานห้องสมุด
8. การให้รางวัล
9. ความร่วมมือกับสถาบันและห้องสมุดอื่น ๆ
10. กิจกรรมอื่น ๆ เช่น สัปดาห์ห้องสมุด กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน การจัดนิทรรศการ การจัดทัศนศึกษาและดูงาน การจัดทำทะเบียนสมาชิก และการจัดเลี้ยงรับรอง เป็นต้น

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับกิจกรรมสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ จำแนกได้ดังนี้

ด้านกิจกรรมและบริการของสมาคม สุธันนี กิติศิริ เรืองศรี จุลละจินดา และเปล่งศรี อิงคินันท์ (2533) สำนักรวบรวมความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2532 เกี่ยวกับกิจกรรมและบริการของสมาคม 10 ประเภท คือ การดำเนินงานทั่วไป การประชุมใหญ่สามัญประจำปี การประชุม/บรรยาย/สัมมนาทางวิชาการ/วารสารห้องสมุด เอกสารและสิ่งพิมพ์ที่สมาคมจัดพิมพ์ ข่าวสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย การอบรมบรรณารักษ์ การจำหน่ายวัสดุอุปกรณ์และครุภัณฑ์ห้องสมุด กิจกรรมและบริการของชมรมที่สังกัด ผลการสำรวจพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพอใจกิจกรรมและบริการของสมาคมทุกด้านในระดับปานกลาง

ด้านการประชุม Chutima Sacchanand (1984) วิเคราะห์และประเมินผลการจัดประชุมใหญ่สามัญประจำปีของสมาคมระหว่าง พ.ศ. 2516 - พ.ศ. 2525 พบว่า การประชุมบรรลุเป้าหมายสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มสมาชิกและสามารถนำไปใช้ในการทำงานได้ระดับปานกลาง

ด้านการอบรม ณรงค์ ป้อมบุปผา (2518) ศึกษาเกี่ยวกับการอบรมบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า การจัดการอบรมมีความเหมาะสมในระดับปานกลางในด้านระยะเวลา และหัวข้อที่นำไปใช้ใน ระดับมาก ได้แก่ หน้าที่ของบรรณารักษ์ การยืมและบริการรับจ่าย และการจัดหมู่หนังสือแบบทศนิยมของดิวี่ ส่วน จูรี อุศุภรัตน์ (2521) ประเมินผลการอบรมบรรณารักษ์ห้องสมุดเฉพาะ ผลการวิจัยพบว่า ผู้เข้ารับการ อบรมนำความรู้และทักษะจากการอบรมไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติงานมากน้อยต่างกันไป ผลการ วิจัยของพิมพ์รำไพ เปรมสมิทธิ และรุ้งทิพย์ ท่อวโนทยาน (2537) พบว่าการอบรมของสมาคมในระยะ แรก พ.ศ. 2499 - พ.ศ. 2532 เป็นการอบรมครูบรรณารักษ์หรือบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน บรรณารักษ์ ห้องสมุดประชาชนและบรรณารักษ์ห้องสมุดเฉพาะ ซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุมบทบาทหน้าที่การจัดและดำเนินงาน ห้องสมุดและพัฒนาหลักสูตร ส่วนในระยะหลัง พ.ศ. 2533 - พ.ศ. 2537 การจัดอบรมเป็นภาพรวมและจัด อบรมเฉพาะด้าน

ด้านการจัดพิมพ์และเผยแพร่ ชลธิชา สุทธินิรันดร์กุล (2522) วิเคราะห์เนื้อหาวารสารห้องสมุดของ สมาคมตามหัวข้อเนื้อหาทางบรรณารักษศาสตร์ พบว่า พ.ศ. 2500 - 2504 มีเนื้อหาเกี่ยวกับห้องสมุดโรงเรียน พ.ศ. 2505 - 2509 เกี่ยวกับประวัติบรรณารักษ์ นักเขียน และงานประพันธ์ พ.ศ. 2510 - 2514 เกี่ยวกับห้องสมุด มหาวิทยาลัยและวิทยาลัย และวรรณกรรมสำหรับเด็กและวัยรุ่น และพ.ศ. 2515 - 2518 เกี่ยวกับหลักการ บริหารและการดำเนินงานห้องสมุด ส่วนชุตติมา สัจจานันท์ (2528) วิเคราะห์สิ่งพิมพ์ของสมาคม พบว่าจำนวน สูงสุดมีเนื้อหาเกี่ยวกับทรัพยากรและงานเทคนิคของห้องสมุด จำนวนรองลงมา คือ บรรณานุกรม และจำนวน น้อยที่สุดคือ พจนานุกรม และเรื่องครี จุลละจินดา (2537) ศึกษาแนวโน้มการจัดพิมพ์หนังสือวิชาการของ สมาคม พบว่ามีลักษณะเป็นเอกสารวิชาการเนื่องในการประชุมประจำปีของสมาคม

จากงานวิจัยที่ผ่านมาในช่วงตั้งแต่ พ.ศ. 2518-2537 จะเห็นได้ว่า เป็นการศึกษากิจกรรมเฉพาะ ประเภทของสมาคม เช่น การประชุมใหญ่ การอบรม และสิ่งพิมพ์ เป็นต้น และยังไม่มีการสำรวจความคิดเห็น ต่อกิจกรรมวิชาการทุกประเภทในภาพรวม ประกอบกับจากผลการวิจัยและข้อเสนอแนะจากวิทยานิพนธ์หลาย เรื่องระหว่าง พ.ศ. 2527 - 2531 ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาต่อเนื่อง ผู้วิจัยต้องการให้สมาคมมีบทบาทในการจัด กิจกรรมวิชาการเพื่อพัฒนาความรู้ทางวิชาชีพแก่บรรณารักษ์ (ภารดี รัตนอุดม, 2527; อนงค์ วรคุณพิเศษ, 2527 ; บุญทวี เกษนาวา, 2531 ; วลัยลักษณ์ นนทมะลิ, 2531) อย่างไรก็ตาม สมาคมก็ได้จัดกิจกรรมหลาย ประเภทอย่างต่อเนื่องเพื่อส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรในวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความต้องการของสมาชิกสมาคมเฉพาะกิจกรรมวิชาการทุกด้านของสมาคม เพื่อเป็น ข้อมูลให้สมาคมได้นำไปใช้ปรับปรุงและวางแผนการจัดกิจกรรมวิชาการให้สอดคล้องกับความต้องการของ สมาชิก อันจะตอบสนองต่อบทบาทในการส่งเสริมการให้การศึกษาต่อเนื่อง การพัฒนาทางวิชาการและวิชาชีพ บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ให้มากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

เพื่อสำรวจความต้องการกิจกรรมวิชาการที่จัดโดยสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ของสมาชิกสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ในด้านรูปแบบ เนื้อหา สถานที่ และช่วงเวลา

สมมติฐาน

สมาชิกมีความต้องการกิจกรรมวิชาการที่จัดโดยสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ แตกต่างกันตามประเภทชมรมที่สังกัด วุฒิการศึกษา และความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรม

ตัวแปรที่เกี่ยวข้อง

ตัวแปรในการวิจัย แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. ตัวแปรต้น ได้แก่

1.1 ชมรมที่สังกัด แบ่งออกเป็น 8 กลุ่ม ตามชมรมที่เลือกสังกัดเป็นชมรมที่ 1 คือ ชมรมบรรณารักษ์สถาบันอุดมศึกษา (ชบอ.) ชมรมผู้สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ (ชสบ.) ชมรมบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชน (ชบช.) ชมรมห้องสมุดเฉพาะ (ชพ.) ชมรมบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน (ชปร.) ชมรมเพื่อหอสมุดแห่งชาติ (ชหช.) ชมรมห้องสมุดเพื่อการอาชีวศึกษาและเทคโนโลยี (ชอท.) และกลุ่มที่ไม่ระบุชมรมที่สังกัด

1.2 วุฒิการศึกษา แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ วุฒิปริญญาตรี วุฒิปริญญาโทขึ้นไปและวุฒิอื่น ๆ

1.3 ความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรม แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรม 1 - 5 ครั้ง กลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรม 6 ครั้งขึ้นไป และกลุ่มไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรม

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ความต้องการกิจกรรมวิชาการด้านรูปแบบ เนื้อหา สถานที่และช่วงเวลา ซึ่งแบ่งระดับความต้องการเป็น 5 ระดับคือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ด้านรูปแบบของกิจกรรมวิชาการ แบ่งออกเป็น 8 ประเภทคือ การบรรยายและการอภิปราย การประชุม การประชุมเชิงปฏิบัติการ การสัมมนา การอบรม ทัศนศึกษา การส่งเสริมด้านวิจัยและการผลิตสื่อ

ด้านเนื้อหาของกิจกรรมวิชาการ แบ่งออกเป็น 6 ด้านคือ การบริหารงาน การพัฒนาทรัพยากรห้องสมุด การวิเคราะห์ทรัพยากรห้องสมุด การบริการสารสนเทศ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และเนื้อหาอื่น ๆ

สถานที่จัดกิจกรรมแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ สถานที่จัดกิจกรรมวิชาการและสถานที่จัดกิจกรรมทัศนศึกษา

ช่วงเวลาจัดกิจกรรมแบ่งออกเป็น 5 ช่วงคือ ครึ่งวัน 1 วัน 3 วัน 5 วัน และอื่น ๆ

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยความต้องการกิจกรรมวิชาการของสมาชิกสามัญรายปีและสมาชิกสามัญตลอดชีพของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ที่มีสถานะภาพเป็นสมาชิกในทะเบียนสมาชิกของสมาคม พ.ศ. 2539 จำนวน 859 คน (สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ, 2540)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรจำนวน 859 คน จำแนกกลุ่มตามชมรมที่เลือกสังกัดเป็นชมรมที่ 1 รวม 8 กลุ่ม คือ

1. ชมรมบรรณารักษ์สถาบันอุดมศึกษา (ชบอ.)
2. ชมรมผู้สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ (ชสบ.)
3. ชมรมบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชน (ชบช.)
4. ชมรมห้องสมุดเฉพาะ (ชพ.)
5. ชมรมบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน (ชบร.)
6. ชมรมเพื่อหอสมุดแห่งชาติ (ชหช.)
7. ชมรมห้องสมุดเพื่อการอาชีวศึกษาและเทคโนโลยี (ชอท.)
8. กลุ่มที่ไม่ระบุชมรมที่สังกัด

ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากแต่ละกลุ่มโดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย รวมทั้งสิ้น 385 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนการดำเนินงานเป็น 7 ขั้นตอนดังนี้คือ

1. การศึกษาค้นคว้าวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมวิชาการของสมาคมห้องสมุด เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
2. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ลักษณะของคำถามประกอบด้วยคำถามปลายปิดและคำถามปลายเปิด โดยแบ่งคำถามออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับวุฒิการศึกษา ประเภทชมรม การเข้าร่วมกิจกรรมวิชาการ ประเภทกิจกรรมวิชาการที่เข้าร่วม ความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรมวิชาการ และสาเหตุที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรมวิชาการ เป็นคำถามแบบเลือกตอบ

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการกิจกรรมวิชาการ ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับความต้องการกิจกรรมวิชาการด้านรูปแบบ ด้านเนื้อหา ด้านสถานที่ และด้านช่วงเวลา ซึ่งเป็นคำถามแบบประเมินค่า โดยใช้มาตราวัดทัศนคติแบบ Likert (Likert scale)

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เป็นคำถามแบบปลายเปิด

3. การทดสอบเครื่องมือในการวิจัย ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ไปทดสอบกับสมาชิกชมรมต่าง ๆ และไม่ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 40 ชุด และคำนวณค่าความเชื่อถือได้ (Reliability Analysis) 0.70 ขึ้นไป แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามด้วยตนเองให้สมาชิกในการประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2540 วันที่ 19 ธันวาคม 2540 และส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ไปให้แก่สมาชิกที่ไม่ได้มาประชุมและได้รับแบบสอบถามที่นำมาวิเคราะห์จำนวน 289 ฉบับ (ร้อยละ 75.06)

5. การวิเคราะห์และตีความหมายของข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลโดยใช้ค่าร้อยละ วิเคราะห์ความต้องการกิจกรรมวิชาการโดยใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation หรือ S.D.) และทดสอบสมมติฐานโดยใช้ F-test และ Scheffe (Ferguson and Takane, 1989 : 260 , 334) โดยใช้โปรแกรม SPSS

6. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เป็นแนวทางแก่สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ในการวางแผนการจัดกิจกรรมวิชาการให้สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลในวิชาชีพ

คำอธิบายศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

สมาคม หมายถึง สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ

สมาชิก หมายถึง สมาชิกของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ